

**Ernazarova Gulnora Oblaqulovna,
Islamova Maftuna Sharofiddinovna**

PEDAGOGIK MAHORAT

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Ernazarova Gulnora Oblaqulovna,
Islamova Maftuna Sharofiddinovna

PEDAGOGIK MAHORAT

O'quv qo'llama

*O'zbekiston Respublikasi Oliv va o'rtta maxsus ta'lim
vazirligining 2020 yil 30 iyundagi 359-sonli buyrug'iga
asosan nashrga ruxsat berilgan*

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

TOSHKENT
«MALIK PRINT CO»
2021

UO'K: 37.091.12(075.8)

KBK: 74ya73

E 81

Ernazarova G.O., Islamova M.Sh.

Pedagogik mahorat [Matn]: o'quv qo'llanma / G.O. Ernazarova, M.Sh. Islamova. - Toshkent: «MALIK PRINT CO», 2021. - 220 b.

Mulliflar:

G.O. Ernazarova – Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti, “Pedagogika va menejment” kafedrası professori, p.f.d;
M.Sh. Islamova – Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti, ilmiy-tadqiqotchi.

Tagrizchilar:

M.Tojiyev – O'ZR OO'MTV huzuridagi OTRTITTEM;
U.Mahkamov – Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti, professori.

Ushbu o'quv qo'llanma Pedagogik mahorat fanidan ilmiy-amaliy bilim, konikma va malakalarni shakllantirish va rivojlantirish masalasiga bag'ishlangan bo'lib, undan pedagogika fanlari o'qituvchilari, malaka oshirish kursi tinglovchilari, bakalavriatning pedagogika yo'nalishlari talabalari foydalanishlari mumkin.

Ushbu o'quv qo'llanma Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika institutining ilmiy Kengashining 2019 yil “09.01” da bo'lib o'tgan 6 - sonli majlisida ko'rib chiqildi va chop etishga tavsiya etildi.

ISBN 978-9943-7652-1-4

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida o'qituvchi kadrlarning ma'naviy qiyofasiga, aqliy salohiyatiga hamda kasbiy mahoratiga nisbatan alohida mas'uliyatlar yuklangan. Bugungi kun o'qituvchisiga nisbatan un qo'yilayotgan talablarning mazmun va mohiyati angllaniadi.

Hozirgi zamon fan va texnikasi jadal sur'atda rivojlanayotgan, zamonaviy axborot texnologiyalarining salmog'i keskin oshayotgan bir davrda o'qituvchi pedagogik mahoratini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

“Pedagogik mahorat” fani, mahorati o'qituvchilarni tayyorlashga xizmat qiladi, o'qituvchilar va tarbiyachilarning kasbiy faoliyati sirlarini, mohiriligini o'rgatuvchi va uni takomillashtirish to'g'risida ma'lumotlar berib boruvchi fan bo'lib, o'qituvchilarda pedagogik mahoratning mohiyat mazmunini, hozirgi zamon talablari doirasida kasbiy faoliyatini rivojlantirishning yo'llarini, vositalarini, shakllarini o'rganadi.

Pedagogik mahorat o'qituvchilar va tarbiyachilarga pedagogik ijodkorlik, pedagogik texnika, ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro hamkorligi, mulqot olib borish taktikasi, mulq madaniyati, tafakkuri, tarbiyachining ma'naviy – ma'rifiy va tarbiyaviy ishlarini tashkil etish va amalga oshirish, bu jarayonda xulq-atvorni va hissiyotni jilovlay olish xususiyatlarini o'rgatadi va o'z kasbini rivojlantirib boruvchi pedagogik faoliyatlar tizimi to'g'risida ma'lumotlar beradi. Pedagogik mahorat o'qituvchilarning pedagogik faoliyati zaminida takomillashib boradi.

Pedagogik mahoratni egallashda kasbga oid nazariy va amaliy bilimlarni egallash, pedagogik jamoa bilan doimiy mulqotda bo'lish jiboy natijalar beradi. Binobarin, bunday muhida o'zaro fikr almashish, shaxsiy mulohazalarni boshqalar tomonidan bildirilayotgan qarashlar bilan taqqoslab, ularning to'g'riligi, haqoniyligiga ishonch hosil qilish, mavjud bilimlarni yanada boyitish, xato yoki kamchiliklarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish yo'llarini topish imkoniyati mavjud.

O'qituvchining mahorati pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bilim va malakalarni egallash davridayoq, shakllanib boradi. Kasbga oid malakalarni egallash, pedagogik kadrlarni tayyorlash, ularning

malakasini oshirishda va qayta tayyorlash tizimida, tanlangan kasb ichida uzluksiz taraqqiyotga moslasha olishida, keng ma'nodagi yuksak kasbiy tayyorgarlikka ega bo'lgan, pedagogik-psixologik bilimlarni mukammal egallagan o'qituvchini shakllantirish kerak.

O'qituvchilik sharafti, lekin juda murakkab kasb. Yaxshi o'qituvchi bo'lish uchun pedagogik nazariyani egallashning o'ziga yetarli emas. Chunki pedagogik nazariyada bolalarni o'qitish va tarbiyalash haqida umumiy qonun qoidalar, umumlashtirilgan uslubiy g'oyalar bayon etiladi. O'quv yurti hayoti- amaliy pedagogik jarayon esa juda xilma-xildir. Pedagogik nazariyaga mos kelmaydigan vaziyatlar uchray turadi. Bu esa o'qituvchidan keng bilimdonlikni, puxta amaliy tayyorgarlikni, yuksak pedagogik mahorat va ijodkorlikni talab etadi.

Hozirgi kun o'qituvchisi chuqur bilimli, mutaxassislik fanini to'liq egallagan bo'lishi bilan birga buyuk insoniy fazilatlarga ega bo'lgan, bolalar va kattalar bilan qiyalmasdan muomalaga kirisha oladigan, ularning ruhiyatini, holatini tushuna oladigan haqiqiy mohir pedagog bo'lishi lozim.

Bunday mutaxassis pedagog-psixolog-amaliyotchi o'qituvchi uchun kerak bo'ladigan yuksak pedagogik mahorat va texnika ko'nikmalarini egallagan shaxs bo'lishi kerak.

Pedagogik mahorat, pedagogik texnika va madaniyati nazariyasi hamda amaliyoti bo'yicha bilimli, yetuk malakaga ega bo'lishni ta'minlash pedagogik mahorat fanining asosiy maqsadlaridan biridir. Chunki, hozirgi zamon o'qituvchisi, avvalo hayotimizda ro'y berayotgan tub o'zgarishlarning asosiy mohiyatini anglashi va har tomonlama yetuk, chuqur bilimli mutaxassis, Vatani va xalqiga sodiq, kasbiy mahorat va layoqatga ega bo'lgan shaxs bo'lishi zarur.

"Pedagogik mahorat" fanini o'rganish jarayonida:

- o'qituvchi shaxsi va uning jamiyada tutgan o'rini bilishi;
- barkamol avlodni ma'naviy va ma'rifiy jihatdan tarbiyalashda milliy uyg'unlash ma'kurasining hamda umuminsoniy qadriyatlarining mohiyatini;
- yoshlarni mamlakatimizning mustaqillik g'oyalari bilan sadog'atli, vatanparvarlik ruhida tarbiyalashi, o'z Vatani, tabiatga va oilasiga bo'lgan mehr muxabbati;
- o'qituvchilarni seva olishi, o'z mehnatini, his-tuyg'ularini har

lahzada o'qituvchilarning ichki dunyosi bilan bog'lay olishi, ularning ham mehnatiga, hurmatiga sazovor bo'lishi;

- jamiyatning ijtimoiy hayotida ro'y berayotgan o'zgarishlar, mamlakatimizda olib borilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning asl mohiyatini chuqur anglab yetish va ularga xolisona baho berib, bu borada to'g'ri, asosli ma'lumotlarni doimiy bilishi hamda yosh avlod ongiga singdirishi;

• ilim-fan, texnika va axborot-kommunikatsion texnologiyalar haqidagi eng so'nggi yangiliklardan va yutuqlardan muntazam xabar-dor bo'lib borishi;

- o'qituvchilarning yoshi va ularning psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'lim-tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishni bilishi;

• o'z pedagogik mahoratini muntazam oshirib borishda pedagogik refleksiya qonuniyatlariga muntazam rioya qilishni;

- o'qituvchining pedagogik qobiliyati to'g'risida mukammal ma'lumotga ega bo'lishi;

• bo'lajak o'qituvchining mulqot madaniyati va psixologiyasini muntazam o'rganib borishni;

- kasbga oid bilimlarni o'rganish jarayonida yuksak darajadagi pedagogik mahorat, kommunikativ layoqat, pedagogik texnika (nutq, chehra, qo'l-o'yoq va gavda harakatlari, mimika, pantomimika, pedagogik takt) qoidalarini mukammal o'zlashtirib borishga doir tushunchalarni bilishi kerak.

Ushbu vazifalarning hal etilishi bo'lajak o'qituvchilarning tarbiyachilarni zamon bilan hamnafas bo'lishga, yoshlarni tarbiyalash dardi bilan yashash va kelajakni aniq ko'ra olishga o'rgatadi.

Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahorat ko'nikmalari bilan qurollantirishda "Pedagogik mahorat" kursining, ayniqsa, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarining o'rni beqiyos kattadir.

"Pedagogik mahorat" fani talabalarga bo'lajak o'qituvchi ixtisosligi bo'yicha bilimlarni egallashlari davomida o'qituvchi shaxsidagi ma'naviy-axloqiy tarbiyani; o'z kasbi doirasida odob va axloq normalariga rioya qilish xususiyatini, uning mohiyatini; muallim - ustoz odobining bola shaxsiga ta'sirini anglab, turli vaziyatlarda o'z xulqini idora qilishning zaruriyatini; bo'lajak o'qituvchilarga pedagogik mahoratni, ko'nikma va malakalarni, pedagogik texnika

elementlarini o'zlashtirib, egallab borishlarini o'rgatadi.

«Pedagogik mahorat» fanidan o'qiladigan ma'ruzalar talabalarini o'qituvchi mahoratiga doir dolzarb muammolar bilan tanishtiradi, bu borada olib borilishi zarur bo'lgan tadqiqot va izlanishlar, uning asoslari, kasbdoshlar, ota-onalar va o'quvchilar bilan muloqotga kirisha bilish usullari, o'qituvchi ishida texnika uning asrori bilan tanishtiradi.

Fanni o'qitish davomida talabalar bilan olib boriladigan amaliy mashg'ulotlar va laboratoriya ishlarida o'rganilgan bilimlarga muvofiq pedagogik mashqlar o'tkaziladi. Bu bo'lajak o'qituvchi shaxsida amaliy ko'nikmalarning shakllanib borishini ta'minlab, pedagogik mahorat va pedagogik texnika asoslarini egallab olishga xizmat qiladi.

1-MAVZU. PEDAGOGIK MAHORAT HAQIDA TUSHUNCHA, UNING O'QITUVCHI FAOLİYATIDA TUTGAN O'RNI

Respublika Prezidenti ta'kidlaganidek: «Biz iqtisodiy o'nglanish, iqtisodiy tiklanish, iqtisodiy rivojlanishni ma'naviy o'nglash, ma'naviy poklanish, ma'naviy yuksalish harakatlari bilan tamomila uyg'un bo'lishni» - istayotgan bir davrda yashayapmiz. Bu istak esa yoshlar ta'lim - tarbiyasi bilan shug'ullanayotgan kasb egalarini yuksak kasbiy tayyorgarlikka, g'oyaviy-siyosiy e'tiqodga, tashkilotchilik va boshqaruvchilik malakalariga ega bo'lish lozimligini talab etmoqda. Chunonchi, bugungi kunda har davrdagidan ham ko'proq pedagogika fani oldida yangicha fikr yuritadigan yuksak ma'naviy - ahloqiy salohiyat, aqliy zakovatga ega bo'lgan o'qituvchi - tarbiyachini tayyorlash, uning kasb mahorati va malakasini uzluksiz takomillashtirish uchun ta'lim va tarbiyaning zamonaviy mazmun, shakl, usul hamda vositalarini ishlab chiqish muammosi dolzarblashmoqda.

Darhaqiqat, barcha kasblar tizimida o'qituvchilik kasbi muhim ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Zero, o'qituvchi yosh qalblar kamolotining me'moridir. Bugun u yoshlarni g'oyaviy - siyosiy jihatdan chiniquitib, tabiat, jamiyat, tafakkur taraqqiyoti, qonuniyatlarini o'rgatib ekan, avvalo, u yosh avlodni kelajak mehnat faoliyatiga tayyorlashi, kasb - hunar egallashlariga ko'maklashishi va jamiyat uchun muhim bo'lgan ijtimoiy - iqtisodiy vazifani hal etishga chog'lanmo'gi darkor. Ana shu ma'suliyat o'qituvchidan o'z kasbining mohir ustasi bo'lishni, o'quvchi - yoshlarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatib, ularning qiziqishi, qobiliyati, iste'dodi, e'tiqodi va amaliy ko'nikmalarini har tomonlama rivojlantirishning optimal yo'llarini izlab topadigan kasb egasi bo'lishni talab etadi.

Buning uchun pedagogik mahorat fani o'qituvchidan doimo kasbiy mahorati ustida izlanish uchun, unga turli shart - sharoitlar yaratish, kerakli moddiy va ilmiy - metodik yordam ko'rsatishi hamda o'qituvchining ijodiy tashabbuskorligini oshirishiga ko'maklashadi. Bu pedagogik mahorat fanining muhim vazifalaridan biridir.

Ma'lumki, har bir fan mustaqil o'quv maqsadi, mazmuni va o'zining o'rganish mavzusi (predmeti) va metodiga ega. Zero, o'quv